

Äärimmäisyydestä

Äärimmäisyys on räiskynyt korostetun vahvasti silmilleni viime aikoina – ja jäänyt vaivaamaan. Olen jäänyt pohtimaan äärimmäisiä näkymiä ja niiden aiheuttamia kokemuksia ja vaikutuksia itseeni ja laajemminkin. Äärimmäisyys on monilta osin jokseenkin subjektiivinen käsite ja kokemus, jotenka uskallan puhua hyvin pitkälti vain omasta kokemuksesta ja käsityksestä käsin. Omiakaan äärirajoja en taida tuntea mitenkään perinpohjaisesti. Lisäksi ne muuttuvat alati vireestä ja monesta tekijästä johtuen. Ehkä jonkinlaisia ympäröiväitä yleistyksiäkin voi joidenkin äärimmäisten asioiden suhteen tehdä, mutta hieman haastavaa se on.

Voisi olla vaikkapa äärimmäisiä fyysisiä tekoja, jossa keho viedään jollakin tavalla äärirajoille. Tai voidaan puhua äärimmäisestä näkökulmasta jotakin asiaa kohtaan. Olla äärimmäisen rakastava kaikkea kohtaan, olla äärimmäisissä sääolosuhteissa, olla äärimmäisen tunteen pauloissa, tekeytyä äärimmäisen onnelliseksi, rikkaaksi, köyhäksi. Äärimmäisyyden parista löytyy huima määrä tasoja. Äärimmäiset teot luovat minulle äkkiseltään ajateltuna kuvan kärsimyksestä, vaikka voihan se olla paljon muutakin. Vaikkapa äärimmäistä onnea, rakkautta ja täyttymystä. Tie onneen voi johtaa esimerkiksi äärimmäisen tuskaisen kokemuksen kautta, jolloin voisimme todeta, että ei toista ilman toista.

Jos minä juoksen omaan kuntooni nähden äärimmäisen pitkän matkan, on se huippujuoksijan suoritukseen verrattuna todennäköisesti lähes äärimmäisen lyhyt matka. Ja jos ei nyt ihan äärimmäisen lyhyt, niin kenties ainakin äärimmäisen naurettava. Jos laitetaan vireä lapsi ja hauras vanhus tekemään samoja asioita äärirajoille saakka, näemme todennäköisesti hyvin nopeasti, kuinka henkilöiden äärirajat sijaitsevat eri paikoissa. Tätä voisi testata myös erilaisten tavaroiden kanssa. Markkinoiden halvimmassa teltassa asuja ja itse teltta asettuu äärirajoilleen todennäköisesti paljon nopeammin kuin laadukkaan, hinnaltaan kalliimman teltan asukas ja teltta, mikäli olosuhteita ei kompensoida muin suojavälinein. Tässä telttailijan ja teltan äärirajat ovat täydessä yhteydessä toisiinsa.

Elämme äärimmäisten huippusuoritusten aikaa. Siis jälleen – kait se on aina ollut sellaista. Suoritukset ja tulokset vain muuttuvat ja kehittyvät. Myös syyt niiden tekemiseen muuttuvat. Lisäksi asioiden ja ilmiöiden esiintulo ja näkyvyys ovat muuttuneet ja yleisöt laajentuneet viimeisten vuosikymmenten aikana hyvinkin nopealla kehitysvauhdilla. Viesti ei enää kulje kinttupolkuja pitkin kohti seuraavaa maataloa. Se tuntuisikin tästä ajasta käsin katsottuna lähes äärimmäisen hitaalta toimitustavalta. Vaikka eihän sitä voi tietää, jos jotkin muinaiset meitä edeltäneet ihmiset tai ihmismäiset olennot olisivat osanneet olla yhteydessä toisiinsa, tai jopa avaruusolentoihin saakka esimerkiksi telepaattisella tai muulla hyvin edistyneellä ja ekologisella tavalla. Silloin maapallon informaation yleisö olisi ollut kenties jopa laajempi kuin tänä päivänä.

Kun avaan kotini ikkunaverhot, näen huippuluokan teknologiaa kiitämässä lähes äärimmäisen suoralinjaista tietä myöten. Mutta onneksi myös luonnon omaa: kasveja, kiviä, satunnaisia muotoja ja äärimmäisistä äärimmäisimmän – taivaan. Ja ikkunan peilikuvasta vielä jonkinlaisen ihmeen. Nimittäin hailakan, hieman epämääräisen näköisen peilikuvan kehostani, jonka liitän itseeni, vaikka se on kuvassa kuin ajatuksestani ja fyysisestä kehostani erillisenä. Hengen ja kehon yhteyteen liittyy ehkäpä

mielenkiintoisimmista mielenkiintoisin mysteeri ja äärimmäisen haastavan oloinen arvoitus. Kuinka henki ja materia ovat kytköksissä toisiinsa?

Taiteilijana ehdotan toisinaan itselleni äärimmäisiä taiteellisia tekoja tai teoksia. Äärimmäisillä teoilla voisi kenties kertoa asian lyhyesti ja ytimekkäästi. Jos siis jotain asiaa on. Tai ehkäpä pelkkä äärimmäisen teon akti voi olla kovin kiehtova ja siten toteuttamisen arvoinen ilman sen kummempaa spesifiä sanomaa. Olen myös nähnyt muiden tekemiä vaikuttavia, jonkin sortin äärimmäisyyksiin meneviä esityksiä. Ne ovatkin yleisiä performanssitaitteen nykypäivässä ja historiassa. Äärimmäisillä teoilla voidaan myös herkemmin vaikuttaa teoksen kokijoiden tunteisiin, kuin ei niin äärimmäisillä. Toisaalta neutraalimmallakin käytöksellä ja viestillä voidaan ehkä saavuttaa saman arvoinen lopputulos. Sen herättämä tunne voi vaan olla hyvin erilainen. Vaikkapa äärimmäinen tylsistyminen äärimmäisen vähäeleisen ja pitkäväteisen tuntuisen teoksen parissa. Ehkä sekin voi olla arvokas kokemus, liki kohauttava. Siis jos esiintyjä vaikkapa seisoi koko esityksen ajan arkiset vaatteet päällä, neutraalilla ilmeellä yleisön edessä tekemättä mitään. Ehkä tuostakin esityksestä löytyy äärimmäisyys juuri sen minimalistisuutta ajatellen. Lisätään seisomiseen joitakin satunnaisia silmien ja pään liikkeitä, ja niin teoksen mahdollinen äärimmäisyys karisee vähäisemmäksi. Ja kukapa on lopulta pätevä arvottamaan jonkin teoksen vaikuttavuuden arvoa, äärimmäisyyttä tai neutraaliutta yleisellä tasolla. Ainakin se on hyvin haastava tehtävä, jossa on paljon arvaamattomuustekijöitä ja väistämättömiä tulkintaeroja.

En ole juurikaan tarttunut äärimmäisimpiin teosideoihini. Niihin on liittynyt monenlaisia haasteita, riskejä ja muuta hurjistuttavaa, vaikkakin myös kiehtovia mahdollisuuksia. Olen ennemminkin tiivistänyt teokseni useampaan *ei - niin - äärimmäiseen* tekoon. Ehkä en ole vain aina ole löytänyt riittävän hyvää yksinkertaista, äärimmäisen osuvaa ilmaisumuotoa. Olisiko äärimmäinen ja samalla yksinkertainen teos kuitenkin usein se kaikista väkevin ja vaikuttavin valinta? Jokin aika sitten tein teoksen, jossa kirjoitin kultaiselle metallipaperille taideteoksia hyvin yksinkertaistettuun muotoon. Esimerkiksi: "Tämä teos on taivaalta satavaa vettä juuri tähän pisteeseen", "Tämä teos on pelkkä kivi", "Tämä teos ei ikinä pääse oikean Jumalan kotiin". Ripottelin teoskokonaisuuden gallerian lattialla oleviin sopiviin rakoihin ryhmänäyttelymme osaksi. Tämä teos edusti itselleni taideteoksen lähes äärimmäistä riisumista sen fyysisestä muodosta. Oli pelkkä lattialla lojuva vaatimattoman näköinen väite jostakin, jota ei voinut nähdä kuin sielun silmin. Jos tavoitti sitäkään. Jos siis edes huomasi tekstejä lattialla.

Jälleen edellä mainittua teosta tehdessäni pohdin monimutkaista suhdettani materiaaliseen taiteeseen. En ole ollut kauhean kiinnostunut tekemään taideobjekteja siksikään, että niihin liittyy niin paljon ristiriitoja. Hyvin todennäköisesti suurin osa materiaalisista teoksistani päättyisi lepäämään suurimman osan ajasta jossakin varastossa. Sitten pitäisi olla se varasto niitä varten. Lisäksi pitäisi ottaa vastuu teosten ylläpidosta ja tarvittaessa myös niiden siirtelemisestä esimerkiksi muuttojen aikana. Tai sitten kaikki menisivät kuin kuumille kiville, myyntiin. Eihän sitä voi tietää, jos ei edes yritä. Tässä materiaalia ja törkyä pursuavassa maailmassa olen tykästynyt työskentelemään mahdollisimman vähän kuluttavien ja tilaa vievien materiaalien parissa. Edellä mainittu kultapaperi oli kirpputorilöytö, joka oli huomattavan kevyt ja viattoman oloinen kierrätysmateriaali. Se ei tuntunut liialta. Ne menevät myös äärimmäisen pieneen säilytystilaan. Ehkäpä akvarellimaalaus tai muut paperille tehtävät työt voisivat sopia minulle keveytensä tähden, mutta en ole ollut vielä kauhean innokas maalari. Viime aikoina olen kyllä laittanut akvarellimaalia paperille jonkin verran. Ulkona on

ollut niin (lähes äärimmäisen) harmaata, että olen tällä tavoin tavoittanut väriä elämään. Olen nauttinut kovin paljon siitä näkymästä, kun väri leviää laveeratulle paperille, ah!

Musta ja valkoinen ovat äärimmäisiä sävyjä. Harmaa jotain siltä väliltä. Lisäksi lähes äärimmäisen tylsä. Ainakin yksinänsä. Kun puhutaan ihmisestä, joka ajattelee tai näkee asiat jollakin lailla äärimmäisesti, voidaan ainakin joissain tapauksissa puhua mustavalkoisesta ajattelijasta. Hän näkee vain ääripäät, muttei (juuri) mitään siltä väliltä. Ei huomaa harmaita alueita, jolla elämä taitaa loppujen lopuksi suurimmaksi osaksi liikkua. Todella äärimmäisten ja siinä ehdottomina pysyvien henkilöiden kanssa ei ole välttämättä kovinkaan helppoa tehdä yhteistyötä, tai edes keskustella, mikäli ei ole samaa mieltä heidän kanssaan. He näkevät helposti vain oman totuutensa, eivätkä suostu katselemaan tai hyväksymään muita sävyjä, vaikka maailma kuinka yrittäisi avata ja todistaa laajentavia tai vaihtoehtoisia sävyjä asiaan. Jos yhteistyötä yrittää tehdä, on rakentavampaa, mikäli osapuolet osaisivat tulla toisiaan vastaan edes jollakin tasolla. Jos tulevaisuudessa kohtaan tällaisen haastavan yhteistyötilanteen, voisin äärimmäisen tilanteen tullen ehdottaa vaikkapa mustan ja valkoisen värin sekoittamista. Siitä syntyvän uuden sävyn äärellä voisimme ehkä jatkaa asian pohtimista.

Jatkaessani tämän tekstin kirjoittamista huomaan, että äärimmäisyys terminä ja aiheena on laaja ja haastava, jotenkin aina lopulta häilyvä. Kun löydän äkkiseltään ajateltuna jotain äärimmäistä, löydän asiasta lopulta myös *ei - niin - äärimmäisen*, tai jopa neutraaliin näkökulman. Kun taas löydän jotain neutraalimman oloista, siitäkin usein löytyy jotakin äärimmäistä. Jatkan tätä kirjoittamista silti, koska olen äärimmäisen innostunut tämän kirjoittamisesta. Olisi nyt hölmöä heittää hanskat tiskiinkin noin pienen ongelman vuoksi, joka taitaakin olla tässä juuri selvittelyssä. Jos mitään ongelmaa siis olikaan.

Mitä olemmekaan valmiita antamaan ja mitä haluamme saada tai saavuttaa äärimmäisiä suorituksia ja tuloksia havitellessamme? Miksi haluamme saavuttaa äärimmäisiä tiloja, teoksia, esineitä, voittoja, suorituksia, tekoja? Jos siis edes haluamme. Haluammeko valtaa, kunniaa, rahaa, onnellisuutta, terveyttä, rakkautta, kauneutta, omaleimaisuutta, sääliä, erityisyyden tunnetta? Vai onko kaikki aitoa sydämen halua toteuttaa intohimoamme, elämäntehtävämme? Monienkaan näiden asioiden tavoittelussa en näe mitään väärää, jos väärää on olemassakaan. Mutta melkoisiin kilpailuyhteiskuntiin ollaan ajautettu! Uskon että äärimmäisyyden ihailulla on osuutta asiaan. Maapallon tilassakaan ei ole ihmisen tekemän raffin jäljen kantilta ihan kauheasti kehumista. Mielenterveysongelmat ja lääkkeiden käyttö ovat räjähtäneet käsiin. Monet oireilevat erinäisin tavoin, eri syistä. Myös luonto, kasvit ja muut eläimet. Muutama päivä sitten kuulin väitteen, että jopa lemmikkieläimet syövät nykyään yhä enenevässä määrin mielialalääkkeitä. Olisiko näillä eläinten kokemilla haasteilla tekemistä luonnollisesta elintavasta ja ravinnosta irtaantumiseen, jota tämä äärimmäisen monimuotoisten huippusuoritusten aika ja kaupungistuminen ei kyllä helpota. Ainakaan ihan heti, mikäli suunta ei muutu. Esimerkiksi koiria ja monia muitakaan lemmikkejä ei tosin voi oikein luontoonkaan palauttaa. Toivottavasti koiria ei sentään vaivaa yhteiskunnan ja median luomasta paineesta johtuva riittämättömyyden tunne, kuten monia ihmisiä.

En tuomitse äärimmäisiä tekoja tai ideoita. Ne voivat olla mahtavia, rakentavia, uudistavia, puhdistavia, ties mitä. Mutta toisaalta myös yhtä lailla kauhistuttavia ja radikaalisti suuntaa muuttavia, murskaavia ja satuttavia. Esimerkiksi ydinaseet tuntuvat hyvin äärimmäisiltä pommeilta. En voi käsittää, miksi niitä on pitänyt kehittää. Ihan käsittämätöntä. Teknologiakehityksen suhteen mietin usein, että voisiko jossain olla piste, jolloin aina uusien ja uusien laitteiden kehitys voitaisiin pysäyttää. Olisi hienoa löytää joku yleispätevä, kestävä vaihtoehto jatkuvalle, ylenmääräiselle tuottamiselle. Ehkä

suunta on ainakin osittain juuri se, mutta matka vaikuttaa kovin kuluttavalta ja mutkaiselta. Joku ahnehtii aina. Huijatakin saattaa. Sitten ollaan vielä asioista äärimmäisen rajusti eri mieltä ja kaikki menee sekaisin. Ehkä rikkain tai muuten suurimman vallankahvan omaava voittaa. Pointti unohtuu helposti mahdollisen valtataistelun alkaessa. Raha puhuu eniten. Samalla viemme maapallon kantokyvyn äärirajoille. Onneksi on myös toisen laidan joukkoja, jotka vastustavat vaikkapa sitä jatkuvaa kulutusjuhlaa. Jos sitä juhlaa voi sanoa. Kuolettava sairaus ennemminkin, jos asian hieman äärimmäisesti ilmaisee. Itse olen kiinnostunut luonnollisemmasta ja vaatimattomammasta elintavasta, vaikka toki nautin modernin maailman mahdollisuuksista. On esimerkiksi aivan ihanaa, että saan kirjoittaa tätä tekstiä lämpimässä talossa, sähkön voimin tietokoneella.

Mistä kumpuavat nämä mahdolliset tarpeemme tai halumme äärimmäisiin suorituksiin, tekoihin, tavaroihin ja materiaaleihin? Uskallammeko edes yrittää katsoa syvälle juurisyyhyn, vai sumennammeko ovelasti äärimmäisten toimiemme pointin? Mitä aukkoa itsessämme täytämme tai avaamme äärimmäisillä toimillamme? Vai pyrimmekö pelkästään vaikuttamaan muihin, muiden toimintaan tai asioihin? Autammeko muita, tai edes itseämme? Toimimmeko sydäimestä käsin? Tuhoammeko vai rakennammeko? Ovatko ne lopulta sama asia, kulkevatko aina lopulta käsi kädessä? Onko äärimmäinen tapa toimia lopulta oikeastaan ainut vaihtoehto kaikessa? Onko kaikki jossain suhteessa äärimmäistä!? Onhan koko elävän olemuksen ja maailmankaikkeuden kokemus jo itsessään melko äärimmäisen ihmeellinen.

Tekoälyn tuottamat videot pyörivät näytölläni samassa virrassa realististen videoiden joukossa. En voi enää olla varma, oliko näky totta laisinkaan. Jokin aika sitten näin videon, jossa karhu menee nuolemaan terassin tuolilla istuen nukkuvan ihmisen suunpieliä. Näytti yllättävän todelliselta ja äärimmäisen pelottavalta, mutta osoittautui lopulta tekoälyn tuottamaksi videoksi, kuten osasin epäilläkin. Piti kuitenkin tarkistaa asia, sillä en ollut ihan niin varma. Kaikkeahan sitä sattuu. Kun näin seuraavan karhuvideon, osasin epäillä ja tietää heti. En ollut enää edes kiinnostunut jatkamaan videon katselua. Ihmeen tuntu oli poissa. On pelottavaa, kuinka äärimmäisiä ja toden tuntuisia materiaaleja AI pystyy tuottamaan.

Omat kyvyt ja elämän maisema alkaa näyttää aika pieneltä ja arkisen oloiselta suhteutettuna kaikkiin äärimmäisiin näkymiin. Toisaalta tulen vain kerta kerran jälkeen asiaa mietittyäni siihen tulokseen, että minulle silti riittää aika yksinkertaiset asiat. Kun terveys ja muut perusasiat ovat kunnossa, keksin kyllä tarpeen tullen hauskuutta mielin määrin vaikkapa risukasasta. Toisaalta olen luullakseni aika äärimmäisen riippuvainen nykYTEknologiasta ja kaiken maailman moderneista tuotteista. Toki osittain yhteiskunnan paineesta ja tietyistä vaatimuksista johtuen. Jos voisin valita, voisi olla toisinkin. Ehkä oikeasti voisin jopa valita, mutta olen laiska ja syytän systeemiä. Elämä yhteiskunnan ja näiden järjestelmien ja laitteiden ulkopuolella tuntuisi niin lopen yksinäiseltä ja haastavalta, etten ole siitä siksiäkään kiinnostunut. Ainakaan sen äärimmäisessä muodossa.

Äärimmäiset teot ansaitsevat usein suuren huomion. Ne saattavat provosoida, herättää oivalluksia, kauhistusta, ihastusta, pelastusta, mitä ties. Muistan kun lapsena toisinaan pengoin kodistamme löytyvän Guinnessin ennätyskirjan esille ja tuijotin kuvaa maailman pisimmiksi väitetyistä kynsistä. Ne kasvoivat kiemuralle pitkän matkaa, miten sattuu. En voinut ymmärtää miten tuo henkilö on pystynyt elämään niiden kanssa. Kylmät väreet kulkivat selkäpiissä. Vakavana pohdin myös syytä sille, miksi joku on tehnyt tuolla tavoin. Onko hän todella uhrannut kätensä noin epäkäytännöllisen oloiseen toimintakuntoon vain sen vuoksi, että saavuttaisi äärimmäisen teon – tittelin maailman pisimpien

kynsien kasvattajana. Vai oliko taustalla jotain ihan muuta? Saiko hän siitä rahaa tai muita etuja? Pitikö hän oikeasti kynsistään, oliko elämä niiden kanssa mukavaa? Vai kaipasiko hän vain huomiota? Ehkei hänellä ollut sopivia välineitä kynsien leikkaamiseen! Sitä en usko. Vai oliko kaiken taustalla vaikkapa vanha traumaattinen kokemus lapsena huomiotta jäämisestä? Kynsien aiheuttamalla huomiolla hän paikkaisi tätä aukkoa, koki tulleen nähdyksi. Voi olla, että se vain oli hänen sydämensä asia, ilman sen kummempia pyrkimyksiä tai vanhoja traumoja. Mielestäni ihan mielenkiintoinen kehotutkimus sen ihmeellisyydestä ja epäkäytännöllisyydestä huolimatta. Omat kynnet ei varmaan kauaa aikaa pysyisi ehjänä, mikäli yrittäisin samaa. Pitäisiköhän yrittää laittaa paremmaksi? Ei. Jos jotakin äärimmäistä haluan saavuttaa, on kyse rakastamisen taidosta.

Myös taiteen maailmassa äärimmäisyyksiin menemistä on viljelty kautta aikain. Mikä äärimmäisyydestä tekee houkuttelevaa tai luotaantyöntävää? Entäpä arvostettavaa tai epäarvostettavaa? Tulkintaamme vaikuttaa niin monet asiat; henkilöhistoria monine mutkineen, arvomme ja kulttuurimme. Jos esimerkiksi musliminainen riisuisi huivinsa julkisesti, olisi se hyvin äärimmäistä. Kun taas jos henkilö, joka ei profiloidu muslimiksi tekee saman, ei se mielestäni ole enää samalla tavalla äärimmäistä, vaikka viesti voisi periaatteessa olla sama. Kirjoittaminen on hyvä ja suhteellisen turvallinen keino tehdä äärimmäisiä teoksia. Kun äärimmäisen toiminnan pelkästään kirjoittaa, teoksen voi sytyttää henkiin, vaikka se tapahtuu vain mielikuvituksen tasolla. Kaikki ei ole edes mahdollista fyysisessä maailmassa, mutta tekstin voi kirjoittaa oikeastaan mistä vain.

Siispä, täältä pesee! Tämä äärimmäisyydestä jauhaminen alkaa olla nyt loppusuoralla, joten loppuun vielä ajatus äärimmäisestä ja äärimmäisen ahdistavasta performanssista, jota en edes haluaisi tehdä. Kirjoitin esityksen scoreksi, eli annan toimintaohjeet, joihin voit ajatella ”täytteet”, eli matkan. Jos olet äärimmäisen varakas, tai sinulla on sopivia suhteita avaruusaluksiin, kenties periaatteessa voisit toteuttaa tämän oikeasti.

Kuu-Maa AvaruuScore.

1. Hanki avaruusalus ja sen miehistö käyttöösi
2. Valmistele tapa opastaa ja juontaa tuleva avaruusmatka sen yleisölle, eli matkan osallistujille
3. Hanki striimauslaitteet alukseen, jotta esitystä voi seurata myös kotisohvalta
4. Hanki yleisöä, eli avaruuteen matkaajia esitykseen sopiva määrä, haluamallasi tavalla
5. Ottakaa mukaan eri värisiä maaleja
6. Lähtekää avaruusajelulle
7. Pysähtykää kuuhun ja maalatkaa sen pintaa uudella värillä
8. Palatkaa maahan ja ihastelkaa aikaansaannostanne sopivin välinein kuun taas tullessa esiin

Ilman ääripäitä ei monessa kohtaa olisi varmaan mitään siltä väliltäkään, joten kiittäkäämme äärimmäisyyksiä, vaikka kuinka hurjistuttaisi.

PS. Yritin ensimmäistä kertaa elämässäni käyttää tekoälyä (Gemini 3) tekstin kielioppivirheiden korjaamiseen, mutta vastaus on tämä: *Voimme puhua monista asioista, mutta tämä ei ole yksi niistä. Mitä muuta sinulla on mielessä?*

Tämän tekstin täytyy siis olla melko äärimmäinen. Uskomatonta. Yritin pyytää sitä korjaamaan tekstiä myös ilman tuota AvaruuScorea, jonka epäilin aiheuttavan ylilyönnin, mutta ilman sitäkään Gemini 3 ei suostunut tekstistä keskustelemaan. Ehkä tavoitin jotain äärimmäistä, mutten arvannut, että se olisi näin äärimmäistä.

Kirjoittaja: Milla Tervakangas, 2025

Teksti on kirjoitettu taiteellisen työskentelyni apurahakaudella osana "Vapautta!" -projektia, Suomen kulttuurirahaston tukemana.